

امامت در نهج البلاغه

تألیف:

دکتر عزت‌اله فرشادفر

انتشارات دانشگاه رازی

۱۳۸۶

فرشادفر، عزت اله	BP
امامت در نهج البلاغه / تألیف عزت اله فرشادفر - کرمانشاه:	۳۸/۰۹
۸ الف ۲ ف / دانشگاه رازی، ۱۳۸۶.	
۵۸۰ ص. (انتشارات دانشگاه رازی: ۱۲۲: الهیات و معارف اسلامی:	
ISBN:978-964-9992-38-9	
۱- علی بن ابیطالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۳۰ ق- نهج البلاغه -	
امامت، ۲، امامت، الف، عنوان.	

۱۲۲

انتشارات دانشگاه رازی

عنوان کتاب: امامت در نهج البلاغه

تألیف: دکتر عزت اله فرشادفر

ناشر: انتشارات دانشگاه رازی

نیوگرافی و چاپخانه: مسعود (شرافت و زیری) تلفن: ۷۲۳۶۵۷۱

قطع: وزیری

شمارگان: ۱۰۰۰

تاریخ نوبت چاپ: ۱۳۸۶- اول- کرمانشاه

قیمت: ۴۵۰۰ تومان

مراکز فروش: تهران: کتابپیران ۱۷۴۵-۶۶۳۰-۰۲۱ - دانشپیران ۱۶۱۷۶-۶۶۳۱-۰۲۱

کرمانشاه: مرکز چاپ و نشر ۴۲۸۰۸۰۲-۰۸۳۱

ISBN:978-964-9992-38-9

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۹۹۹۲-۳۸-۹

(حق چاپ برای ناشر محفوظ است)

مقدمه

گرچه که خالی نمی ماند زمین
یا میان مردمان باشد عیان
از کسی که حجت حقست و دین
تا ز ترس خصم ماند در نهان
پایمردانه، دم از ایمان زدند
مشعل به داران راه ایزدند

امام علی (ع) در حکمت ۱۴۷ نهج البلاغه می فرماید:

اَللّٰهُمَّ بَلِّاْ لَا تَخْلُوْا الْاَرْضُ مِنْ قَائِمٍ لِّلّٰهِ بِحُجَّةٍ، اِمَّا ظَاهِرًا مَّشْهُورًا وَّ اِمَّا خَائِفًا
(حافیا) مَقْمُورًا لِّئَلَّا تَبْطُلَ حُجُجُ اللهِ وَ يَتَنَاطَه.

آری! خداوند! زمین هیچگاه از حجت الهی خالی نیست که برای خدا با برهان روشن
قیام کند یا آشکار و شناخته شده، یا پنهان و پنهان، تا حجت خدا باطل نشود، و
نشانه هایش از میان نرود.

امروز بر کسی پوشیده نیست که برای دفاع از ارزشهای انقلاب اسلامی، گسترش
فرهنگ اسلام ناب محمدی در پرتو اندیشه های متعالی امام راحل (ره) و رهبر معظم
انقلاب اسلامی حضرت آیت الله خامنه ای (مدظله) و زمینه سازی برای حاکمیت مطلق
قرآن و برقراری حکومت جهانی اسلام به رهبری مهدی آل محمد (عج)، تقویت مبانی
عقیدتی، اخلاقی و عملی جامعه اسلامی خصوصاً جوانان از اهمیت ویژه ای برخوردار
است. به همین دلیل بر کلیه کسانی که درد دین دارند فرض است که برای ادای دین
خود به نظام مقدس جمهوری اسلامی - که یادگار گرانقدر بزرگ پرچمدار اسلام ناب
محمدی حضرت امام خمینی (قدس ره) و شهیدان انقلاب اسلامی است - در سنگر
حوزه و دانشگاه به پاسداری از ارزشهای انقلاب اسلامی در برابر تهاجم فرهنگی
بپردازند.

کتابی که هم اکنون در پیش روی دارید از جمله کتابهایی است که در زمینه امامت
که زیربنای اصول عقائد اسلامی است از منابع مختلف جمع آوری، تلخیص، حک و
اصلاح و تهیه و تنظیم شده است و از تراوشات فکری مؤلف نیست و تا آنجا که ممکن
بوده سعی شده است که کلیه مباحث تحلیلی مربوط به امامت گردآوری شود.
در این گردآوری تلاش بر آن است که مباحث از جنبه استدلالی محض خارج شده و
رنگ و بوی حکمت متعالیه یعنی تأکید بر قرآن و سنت خصوصاً نهج البلاغه، عرفان و

برهان داشته باشد. از خداوند متعال مسئلت می‌نمایم که به ما توفیق خدمت به اسلام و
مسلمین را در پرتو رهنمودهای امام راحل (ره) و مقام معظم رهبری و علمای درد
آشنای دین عنایت فرماید.

والعلم عندالله
عزت‌الله فرشادفر
استاد دانشگاه رازی

www.ketab.ir

امام علی (ع) می‌فرماید:

يَا طَالِبَ الْعِلْمِ إِنَّ الْعِلْمَ ذُو فَضَائِلَ كَثِيرَةٍ، فَرَأْسُهُ التَّوَاضُّعُ، وَعَيْنُهُ الْبَرَاءَةُ مِنَ الْحَسَدِ، وَ
أُذُنُهُ الْفَقْهُمُ، وَلِسَانُهُ الصِّدْقُ، وَحِفْظُهُ الْقَحْصُ، وَقَلْبُهُ حُسْنُ النِّيَّةِ، وَعَقْلُهُ مَعْرِفَةُ الْأَشْيَاءِ
وَالْأُمُورِ، وَيَدُهُ الرَّحْمَةُ، وَرِجْلُهُ زِيَارَةُ الْعُلَمَاءِ، وَهِمَّتُهُ السَّلَامَةُ، وَحِكْمَتُهُ الْوَرَعُ، وَ
مُسْتَقَرُّهُ النَّجَاةُ، وَقَائِدُهُ الْعَافِيَّةُ، وَمَرْكَبُهُ الْوَفَاءُ، وَسِلَاحُهُ لِينُ الْكَلِمَةِ، وَسَيْفُهُ الرِّضَا، وَ
قَوْسُهُ الْمُدَارَاةُ، وَجَيْشُهُ مُحَاوَرَةُ الْعُلَمَاءِ، وَمَالُهُ الْأَدَبُ، وَذَخِيرَتُهُ اجْتِنَابُ الذُّنُوبِ، وَ
زَادُهُ الْمَعْرُوفُ، وَمَاوُهُ الْمَوَادَعَةُ، وَذَلِيلُهُ الْهُدَى، وَرَفِيقُهُ مَحَبَّةُ الْأَخْبَارِ.

«ای دانشجو همانا دانش امتیاز بسیاری دارد، اگر به انسان کاملی تشبیه شود، سرش تواضع، چشمش دوری از حسد، گوشش فهمیدن، زبانش راست گفتن، حافظه اش کنجکاو، دلبش حسن نیت، خردش شناخت اشیاء و امور، دستش رحمت، پایش دیدار علماء، همتش سلامت، حکمتش پرهیزکاری، قرارگاهش رستگاری، جلودارش عافیت، مرکبش وفا، اسلحه اش نرم زبانی، شمشیرش رضا، کمانش مدارا، شکرش گفتگوی با علماء، ثروتش ادب، پس اندازش دوری از گناهان، توشه اش نیکی، آشامیدنش سازگاری، رهبرش هدایت و رفیقش دوستی نیکان است.»

چهل حدیث - امام خمینی (ره)

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	فصل اول: ضرورت و فلسفه امامت
۱	تعریف امامت.....
۲	تعریف ولایت.....
۴	امامت و خلافت در اصطلاح.....
۵	تفاوت دیدگاه امامیه و اهل سنت.....
۸	نگرش کلی به مسئله امامت.....
۲۳	فصل دوم: جایگاه امام در عقاید شیعه
۲۴	۱- امام حجت خدا و پرچم هدایت.....
۳۱	۲- رهبری سیاسی و حکمرانی امام در جامعه.....
۳۴	۳- امام «الکوی» امت.....
۳۷	۴- امام بیان کننده قرآن و معارف اسلامی.....
۴۴	درجات ولایت تکوینی.....
۴۸	فلسفه ولایت تکوینی.....
۴۹	نقش امام در هدایت باطنی انسان.....
۵۳	ارایه اعمال امت به امام.....
۵۴	نقش امام در نظام زمین.....
۵۵	نقش امام در نظام جهان هستی.....
۵۷	فصل سوم: وظیفه امت در قبال امام
۵۷	۱- شناسایی، رجوع و پیروی از امام.....
۶۰	۲- دلبستگی و محبت به امام.....
۶۴	۳- بیزاری جستن از دشمنان امام.....
۶۷	ولایت شرط قبولی اعمال.....
۷۹	فصل چهارم: ویژگیهای امام
۷۹	۱- عصمت.....
۸۵	۲- علم امام.....
۸۹	معنای لغوی غیب.....
۹۰	غیب در اصطلاح کتاب و سنت.....
۹۴	علم غیب ذاتی، ویژه خدا.....

۹۷	 خاستگاه علوم غیبی
۱۰۳	 ۱- ابعاد دانش غیبی و گستره علم‌الکتاب
۱۰۴	 ۲- شرایع آسمانی
۱۰۵	 ۳- گذشته و آینده
۱۰۶	 ۴- زمان مرگ و پیشامدهای ناگوار
۱۰۷	 ۵- رازهای پنهان و اسرار درونی آدمیان
۱۰۷	 ۶- زبان همه آدمیان
۱۰۸	 ۷- زبان حیوانات
۱۰۸	 چگونگی آگاهی معصومان از امور غیبی
۱۰۹	 ۱- مطلق و بدون شرط
۱۰۹	 ۲- وابسته به مشیت و اراده
۱۱۲	 بداء و رابطه آن با علم غیب
۱۱۲	 علم غیب و میدان عمل
۱۱۹	 فرق امام و پیامبر
۱۲۱	 فصل پنجم: تعیین امام
۱۲۱	 لزوم تعیین خلیفه
۱۲۲	 فرضیه نخست: سکوت
۱۲۵	 فرضیه دوم: وانهادن آینده امت به تدبیر آنان
۱۲۷	 فرضیه سوم: تعیین امام و نص بر خلافت و ولایت
۱۲۹	 ۱- حدیث یوالانذار
۱۳۳	 ۲- آیه ولایت
۱۳۶	 ۳- آیه اولی الامر
۱۳۸	 ۴- حدیث غدیر
۱۴۰	 ۵- احادیث وصایت
۱۴۲	 ۶- حدیث «ولیکم بعدی»
۱۴۲	 ۷- حدیث قلم و دوات
۱۴۴	 ۸- اصرار بر اعزام جیش اسامه
۱۴۵	 ۹- احتجاج به کلام غاصبین
۱۳۹	 فصل ششم: امام علی (ع) و سیاست
۱۵۴	 سیاست چیست؟
۱۵۷	 اهمیت و جایگاه سیاست

۱۶۰	 مبانی معنوی و اخلاقی سیاست
۱۶۳	 اهداف و غایات سیاست
۱۶۷	 عناصر مشروعیت قدرت سیاسی و نقش مردم
۱۷۲	 قاعده‌های ولایت علوی
۱۷۹	فصل هفتم: مشکلات حکومتی امام علی (ع)
۱۷۹	 دوران خلفای سه‌گانه
۱۸۰	 غصب خلافت
۱۸۱	 موضعگیری امام در برابر غصب خلافت
۱۸۳	 بهانه‌های مخالفان برای کنار گذاشتن امام
۱۸۹	 دلایل امام برای کناره‌گیری
۱۹۲	 شیوه امام در ابراز مخالفت
۱۹۸	 مخالفان سیاسی در دوران حکومت
۲۰۱	 علل مخالفت با حکومت امام علی (ع)
۲۱۳	 بهانه‌های مخالفان برای رویارویی با امام
۲۱۸	 شیوه امام علی (ع) در مواجهه با مخالفان
۲۲۲	 آداب اخلاقی در نبرد با مخالفان
۲۳۱	فصل هشتم: صلح امام حسن (ع)
۲۳۱	 پیغمبر اکرم و صلح
۲۳۲	 علی (ع) و صلح
۲۳۵	 موارد جهاد در فقه شیعه
۲۳۷	 قتال اهل بغی
۲۳۷	 صلح در فقه شیعه
۲۳۹	 صلح حدیبیه
۲۴۴	 شرایط زمان امام حسن (ع) و تفاوت آن با شرایط زمان امام حسین (ع)
۲۴۷	 عوامل دخیل در قیام امام حسین (ع) و مقایسه آن با شرایط زمان امام حسن (ع)
۲۵۷	فصل نهم: سیره نظری و عملی امام حسین (ع)
۲۵۷	 هدف از خلقت
۲۶۰	 مکتب الهی و بن بست پوچ‌گرایی
۲۶۱	 ابعاد وجودی انسان
۲۶۲	 جایگاه خلقت انسان در جهان آفرینش
۲۶۳	 طریق وصول به عالم غیب

۲۶۵	الگو بودن نهضت حسینی
۲۶۷	درس شجاعت و شهامت
۲۶۹	درس صبر و استقامت
۲۷۰	درس جهاد و شهادت
۲۷۰	جهاد در قرآن
۲۷۵	جهاد در نهج البلاغه
۲۷۶	۱- ارزش جهاد در راه خدا
۲۷۷	۲- دعوت به مبارزه و نکوهش از نافرمانی کوفیان
۲۷۸	۳- مظلومیت امام (ع) و علل شکست کوفیان
۲۷۸	شهادت و شهادت
۲۷۸	انواع مرگ
۲۸۰	انگیزه شهادت طلبی
۲۸۲	فضیلت شهادت
۲۸۵	مظلومیت امام حسین (ع)
۲۸۶	فلسفه عزاداری
۲۸۷	تاریخ پیدایش عزاداری
۲۹۳	فصل دهم: امام سجاد (ع)
۲۹۴	جهت‌گیری کلی امامان در حوادث زندگی
۲۹۷	ترسیم کلی زندگی امام سجاد (ع)
۲۹۹	دوران پس از اسارت
۳۰۰	زمینه اجتماعی
۳۰۱	تشکیلات مخفی
۳۰۵	مواضع امام در دوران خفقان
۳۰۶	اهداف امام
۳۱۵	کادر سازی
۳۱۸	فلسفه امامت از دیدگاه امام
۳۲۰	لزوم تشکیلات
۳۲۲	برخورد شدید امام سجاد (ع) با علمای درباری
۳۲۳	نیاز ستمگران به جعل حدیث
۳۲۴	نمونه‌هایی از جعل حدیث
۳۲۵	چند حدیث جعلی از محمد زهری

۳۲۸	موضعگیری کوبنده امام سجاده (ع)
۳۳۱	تاکتیک آغاز دوره سوم حرکت ائمه (ع)
۳۳۱	جلوه‌هایی از تعرض ائمه (ع)
۳۳۵	تعرض فرزندق و یحیی
۳۳۷	تعرض دستگاه بنی امیه به امام سجاده (ع)
۳۳۷	عبادت امام
۳۳۸	پیک محبت
۳۳۸	خدمت در قافله حج
۳۳۹	دعا و گریه امام
۳۴۱	فصل یازدهم: امام باقر (ع)
۳۴۴	موقعیت علمی امام باقر (ع)
۳۴۸	امام درگیر اختلافات فقهی بین فرق اسلامی
۳۵۵	مبارزه با یهود و اسرائیلیات
۳۵۸	میراث فرهنگی امام باقر (ع)
۳۶۳	وضع و موقعیت شیعه از دیدگاه امام
۳۷۰	امام و مسائل سیاسی
۳۷۹	فصل دوازدهم: امام صادق (ع)
۳۸۰	سیرت و روش امام
۳۸۱	فایده سیره‌های گوناگون معصومین
۳۸۳	درس و تعلیم نه تعارض
۳۸۵	اصول ثابت و اصول متغیر
۳۸۷	اوضاع سیاسی در عهد امام صادق (ع)
۳۸۹	اوضاع اجتماعی عهد امام
۳۹۳	استفاده بنی‌عباس از نارضایی مردم
۳۹۶	نامه ابوسلمه به امام صادق و عبدالله محض
۳۹۷	عکس‌العمل امام و عبدالله محض
۴۰۰	اجتماع محرمانه سران بنی‌هاشم
۴۰۳	ویژگیهای زمان امام صادق (ع)
۴۰۴	مقایسه زمان امام حسین (ع) و زمان امام صادق (ع)
۴۰۶	جنگ عقاید
۴۰۸	برخورد امام صادق با جریانهای فکری مختلف

٤٠٨	سخن مالک بن انس درباره امام صادق
٤١١	اهتمام شیعه به مسائل عقلی
٤١١	جابر بن حیان
٤١٢	هشام بن الحکم
٤١٣	عوامل مؤثر در نشاط علمی زمان امام صادق(ع)
٣١٧	فصل سیزدهم: امام موسی بن جعفر(ع)
٤٢٠	آثار زندانهای به جرم آزادی
٤٢٠	قانون تضاد و تصادم
٤٢١	زینب کبری
٤٢٤	آمدن مأمون به احوالپرسی امام(ع)
٤٢٦	تأثیر مقتضیات زمان در شکل مبارزه
٤٢٧	امام در زندان بصره
٤٢٨	امام در زندانهای مختلف
٤٢٩	درخواست هارون از امام
٤٢٩	علت دستگیری امام
٤٣٢	نفوذ معنوی امام
٤٣٣	دو سنت معمول میان ائمه (ع)
٤٣٤	نقشه دستگاه هارون
٤٣٤	بشر حافی و امام کاظم (ع)
٤٣٥	صفوان جمال و هارون
٤٣٨	چگونگی شهادت امام
٣٣١	فصل چهاردهم: مسئله ولایتعهدی امام رضا(ع)
٤٤٢	رفتار عباسیان با علویین
٤٤٣	مسأله ولایتعهد امام رضا و نقلهای تاریخی
٤٤٥	مأمون و تشیع
٤٤٦	نظر شیخ مفید و شیخ صدوق
٤٤٧	نظر جرجی زیدان
٤٥٠	مسلمات تاریخ
٤٥٦	مسائل مشکوک
٤٥٩	بررسی فرضیه‌ها
٤٦١	همکاری با خلفا از نظر ائمه اطهار

۴۶۲	استدلال حضرت رضا.....
۴۶۳	ولایت جائز.....
۴۶۴	دوره امام محمدتقی (ع)، امام علی النقی (ع) و امام حسن عسکری (ع).....
۴۶۷	عصر غیبت.....
۴۶۹	فصل پانزدهم: قیام و انقلاب مهدی از دیدگاه فلسفه تاریخ
۴۶۹	۱- فلسفه نظری تاریخ.....
۴۷۷	۲- فلسفه علم تاریخ (منطق پژوهش تاریخی).....
۴۹۴	فلسفه تاریخ در اسلام.....
۴۹۸	قیام و انقلاب مهدی (عج) از دیدگاه فلسفه تاریخ.....
۴۹۸	قرآن و تاریخ.....
۵۰۰	توجیه و تفسیر تکامل تاریخ.....
۵۰۱	بینش دیالکتیکی یا ابزاری.....
۵۱۰	بینش انسانی یا فطری.....
۵۱۸	دو تلقی از انسان.....
۵۱۹	تلقی قرآن.....
۵۲۰	آموزندگی تاریخ.....
۵۲۱	جامعه ایده آل.....
۵۲۱	مشخصات انتظار بزرگ.....
۵۲۳	دو نوع انتظار.....
۵۲۳	انتظار منفی.....
۵۲۴	شبه دیالکتیکی.....
۵۲۵	انتظار مثبت.....
۵۲۹	تعریف عدالت.....
۵۳۰	آیا عدالتخواهی فطری است؟.....
۵۳۱	نظر نیچه و ماکیاوول.....
۵۳۲	نظر برتراند راسل.....
۵۳۳	نظر مارکسیسم.....
۵۳۳	نظر اسلام.....
۵۳۵	مسأله عمر حضرت حجت.....
۵۳۶	مشخصات دوره حضرت مهدی (عج).....
۵۳۹	مهدویت در نهج البلاغه.....

۵۴۰	قیام مختار و اعتقاد به مهدویت.....
۵۴۱	سخن زهری.....
۵۴۱	قیام «نفس زکیّه» و اعتقاد به مهدویت.....
۵۴۲	نیرنگ منصور، خلیفه عباسی.....
۵۴۳	محمد بن عجلان و منصور عباسی.....
۵۴۴	سخن بعل.....
۵۴۵	اعتقاد به مهدویت در جهان تسنن.....
۵۴۵	بیان حافظ.....
۵۴۶	ماهیت قیام مهدی (عج).....
۵۴۸	مهدویت یک فلسفه بزرگ جهانی.....
۵۴۹	راز غیبت.....
۵۵۰	چگونگی بهره‌مندی از امام غایب.....
۵۵۹	منابع.....